

Станіслав ФІЛІПОВ,

кандидат психологічних наук, доцент,
Національна академія Державної прикордонної служби України імені
Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

ГЕНДЕРНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСКОРДОННОГО ТЕРОРИЗМУ

У статті наведено дані про зміну форм і збільшення масштабів участі жінок у терористичних організаціях, відомих своєю транскордонною злочинною діяльністю. Проаналізовано такі тенденції: збільшення кількісного складу та рівня активності жінок у терористичних та екстремістських організаціях світу; надзвичайно велику частку жінок у суїцидальному тероризмі, легітимізація якого здійснюється однаково активно як через релігійний фанатизм, так і через світські ідеології; успішність рекрутингу та подальшої радикалізації молодих жінок через соціальні мережі, що дає можливості масовості та дистанційності такої діяльності.

Ключові слова: транскордонна злочинність, тероризм, іноземні терористичні бійці, Глобальний контртерористичний форум, фемінізація.

Постановка проблеми, її зв'язок з практичними завданнями.

Терористичні організації завжди залучали жінок до своєї діяльності. Водночас, зміна форм і збільшення масштабів такої участі, які спостерігаються останніми роками, потребують прискіпливого вивчення, прийняття нових рішень та адекватного реагування. З огляду на це беззаперечною видається необхідність спрямування зусиль кримінології на дослідження детермінації, динаміки, географічних та інших особливостей фемінізації тероризму.

Випереджувальна діяльність в Україні з метою запобігання різним проявам терористичної активності є вкрай важливою з огляду на негативний досвід превентивної антитерористичної діяльності спеціальних служб та правоохоронних органів ряду європейських держав, що призвело до терористичних актів у Парижі, Брюсселі та Берліні протягом 2015–2016 років [1, с. 22].

Транскордонні форми екстремістської та терористичної діяльності мають особливо небезпечний характер. А залучення до вчинення терористичних актів жінок об'єктивно зменшує ступінь ефективності діяльності щодо припинення

таких злочинів. Практичне виконання превентивних заходів має враховувати додаткові ризики, пов'язані з можливістю участі жінок, з чим пов'язана необхідність підтримання належного рівня готовності широкого кола суб'єктів боротьби з тероризмом до оперативного реагування на нові загрози.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Протидія тероризму традиційно є проблемним полем міждисциплінарних досліджень. У свою чергу, проблеми злочинності жінок також активно вивчаються кримінологами, соціологами, політологами та психологами. Зокрема, інституційна побудова системи міжнародної протидії тероризму є предметом досліджень, що проводилися Володимиром Антипенком. Класикою кримінології вже вважаються праці Юрія Антосяна, що присвячені дослідженню тероризму. Робота Erin Marie Saltman и Melanie Smith стосується участі жінок (у тому числі з країн Заходу) в терористичній діяльності «Ісламської держави» (Daesh). Великим за обсягом фактологічним матеріалом (який ґрунтується, зокрема, на досвіді країн СНД) та цікавими висновками вирізняється монографія болгарської дослідниці Тат'яни Дронзиної. Участь жінок у терористичній діяльності в США в 60–70-х роках ХХ ст. є предметом дослідження Amanda Third. Суїцидальний жіночий тероризм досліджувала Julie Rajan. Ключ для розуміння кримінально-правових та кримінологічних особливостей жіночої злочинності в Україні дає нам аналіз дисертацій Алли Благої, Раїси Перелигіної, Вікторії Федусік та ін. дослідниць. Докладний аналіз особливостей терористичних актів, вчинених смертницями-терористками бачимо у ґрунтовній роботі Lindsey O'Rourke. Залучення жінок до тероризму з метою досягнення політичних цілей є предметом дисертаційного дослідження Марії Адамової. Мотиваційні передумови радикалізації жінок дослідила Cindy D. Ness. Разом із тим, останніми роками спостерігаються нові детермінуючі чинники фемінізації тероризму, з'явилися нові обставини, що підлягають урахуванню в практичній діяльності суб'єктів запобігання цьому явищу.

Виходячи з вищевикладеного, **метою статті** є виявлення детермінуючих чинників фемінізації тероризму, а також виявлення особливостей протидії залученню жінок до транскордонної терористичної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Про актуальність проблеми, зазначеної у темі публікації, свідчать такі гендерні тенденції, а по суті – тривожні маркери актуалізації ролі жінок у терористичній діяльності:

збільшення кількісного складу та рівня активності жінок у терористичних та екстремістських організаціях світу, які відомі своєю транскордонною злочинною діяльністю: Daesh («ДАІШ», «ISIS»), Boko Haram («Боко Харам»), Al-Qaeda («Аль-Кайєда»), HSM («Харакат-Аш-шабааб») тощо;

надзвичайно велика частка жінок у суїцидальному тероризмі, легітимізація якого здійснюється однаково активно як через релігійний фанатизм, так і через світські ідеології. Наприклад, у 2014 р. зафіксовано 26 суїцидальних терористичних актів у порівнянні з 27 подібними злочинами станом на травень 2015 р. Щонайменше у 75 % таких випадків напади вчинено жінками та дітьми [2, с. 15];

успішність рекрутингу та подальшої радикалізації молодих жінок через соціальні мережі, що дає можливості масовості та дистанційності такої діяльності; поширення навіть набув термін «халіфетки» (молоді дівчата, що заявляють про свою прихильність ідеям створення «халіфату»).

Сукупність цих тенденцій дозволяє нам констатувати процес фемінізації тероризму, який відбувається останніми роками. Фемінізацією тероризму ми називаємо збільшення кількості жінок в терористичних організаціях та (що більш важливо) інтенсифікацію їх участі в терористичних актах та інших формах терористичної активності.

Результати різнопрофільних досліджень, що проводяться у різноманітних сферах: кримінології, психології, політології, соціології дослідниками з різних країн прямо чи опосередковано свідчать про поступову фемінізацію тероризму, транскордонного зокрема. На рівні авторитетних міжнародних інституцій вже не перший рік висловлюється стурбованість зазначеною загрозою. Аналіз

джерел [2–7] дає нам підстави зробити наголос на застарілість певних гендерних стереотипів. Зокрема, слід визнати застарілим традиційний дискурс, який представляє терористів-жінок у вигляді жертв, а не злочинців. Приміром, такий підхід бачимо у документі ОБСЄ 2004 р., яким визнається «проблема експлуатації жінок терористами, які використовують їх зі своєю метою та для пропаганди екстремістської ідеології» [3]. Насправді роль жінок та рівень їхньої активності можуть бути різними: від пропаганди та надання моральної підтримки терористам, ведення розвідки, створення схованок, до ролі вербувальниць, інструкторів, збиральниць коштів. Найбільшою суспільною небезпекою характеризуються ролі виконавиць актів суїцидального тероризму. Наприклад, у Нігерії, кількість та інтенсивність терористичних нападів, що вчинено жінками та навіть неповнолітніми дівчатами різко збільшилася у 2015 р. На території Сирійської Арабської Республіки жіночі підрозділи угруповань Daesh та HSM проходять підготовку з метою засвоєння методів встановлення контролю за іншими жінками, методам стеження та допиту за ними. При цьому останнє із зазначених угруповань спонукає батьків відправляти дівчат для ведення безпосередніх бойових дій разом з чоловіками [2, с. 14].

Зокрема, є чисельні свідчення (ми посилаємось на одне з джерел, що їх наводять) про те, що станом на 2015 р. лише на території, контрольованій Daesh, з різною метою перебувають 550 європейських жінок [5, с. 4]. Є підстави вважати, що це радикалізовані жінки, які прибули до «халіфату» не тільки з романтичною метою. Надзвичайно великий відсоток жінок серед зафіксованих іноземних бойовиків-терористів у таких країнах як Сербія (39%), Норвегія (30%), Франція (29 %), Малайзія, Киргизстан, Бельгія (по 20 %). Нам не відома методика підрахунку, але ці відомості містяться у доповіді Комітету Ради Безпеки ООН, заснованого відповідно до резолюції про боротьбу з тероризмом [2, с. 15].

Майже всі терористичні організації використовують жінок під час вчинення терактів. Особливо багато їх було в період функціонування (до

2009 р.) такої структури як «Тигри звільнення Таміл Іламу» (Шрі Ланка) або «Револьюційні Збройні Сили Колумбії» [6].

Значну роль у створенні та діяльності «Фракції Червоної армії» у Німеччині (тут ми вже не маємо на увазі транскордонний тероризм) відігравали жінки, які були не тільки ідеологами і лідерами, а й становили за різними свідченнями до 80% складу групи. Найвідоміша з учасниць групи Ульріка Майнхоф, провідний теоретик тероризму, заради своїх ідей відмовилася від своїх двох дітей та вчинила самогубство у віці 42 років.

На початку 70-х було створено одне з найвідоміших своєю терористичною діяльністю угруповань «Червона армія Японії». Очолила його Фусако Сігенобу. Географія терористичної активності «ЧАЯ» розповсюдилася від Парижа до Куала-Лумпура. Учасники організації тренувалися у Палестині, в Джакарті з мінометів обстріляли посольство Японії і США, в Гаазі штурмували французьке посольство, в Бомбеї захопили літак [7, с. 65]. Отже немає підстав недооцінювати активну роль жінок у терористичних організаціях. Тим більше, є приклади успішної трансформації терористок в політиків. Приміром, активістка народного Фронту Визволення Палестини Лейла Халед, відома на Арабському Сході (ще й завдяки яскравій зовнішності) увійшла до складу керівництва Палестинської національної ради. А починала вона 6 вересня 1970 р. у складі групи, що захопила чотири літаки Британської, Швейцарської, Ізраїльської та Американської компаній з вимогою звільнення палестинців, що відбували покарання в ізраїльських і британських в'язницях [7, с. 66].

Другий поширений у наукових та публіцистичних джерелах стереотип – жінки вчиняють суїцидальні терористичні акти «не з власної волі, а внаслідок тиску і психологічної обробки» [6, с. 110], або навіть «психотропної обробки» [10]. Такий підхід формує стереотип про терористку позбавлену розуму, майже неосудну. Чи так це? З початку 1980-х рр. до кінця 2005 р суїцидальні атаки були здійснені в Афганістані, Аргентині, Великобританії, Єгипті, Індії, Індонезії, Іраку, Ізраїлі, Кенії, Лівані, Марокко, Пакистані, Росії, Саудівської Аравії, Шрі-Ланці, Тунісі, Танзанії, Туреччині, Хорватії, США, Узбекистані, на

Західному березі і смузі Газа, в Ємені [9, с. 682]. Як зазначено у доповіді «Терористичні і суїцидальні атаки», підготовленій у 2003 р. для Конгресу США, вони склали 3% з усіх терористичних місій, але заподіяли майже половину всіх втрат (смертельних випадків) [8, с. 59]. До найвідоміших терактів, вчинених жінками, наприклад відноситься вбивство Раджива Ганді тамілкою-смертницею з організації LTTE у 1991 р. або підрих в готелі в Йорданії у 2005 р. смертницею Аль-Кайєди Sajida al-Rishawi. Перша з них керувалася мотивами боротьби за незалежність тамільської держави на території Шри-Ланки. Отже легітимізація тероризму здійснюється однаково активно як через релігійний фанатизм, так і через світські ідеології.

Відомо, що у 2010 р. тодішній лідер Іракської частини Daesh Abu Omar al-Baghdadi виступив із заявою про те, що жінки не повинні бути смертницями. Проте, залучення жінок-смертниць до вчинення терористичних актів (жіночий суїцидальний тероризм – female suicide terrorism (FST)), з точки зору їх організаторів, має ряд очевидних переваг. Як правило, це пов'язано з більш об'ємним, ніж у чоловіків, одягом, який дозволяє приховати вибухівку. Крім того, жінка може бути вагітною, що може обумовити лояльну поведінку співробітників правоохоронних органів та спеціальних служб. В результаті, в середньому терористки-смертниці однією дією вбивають більше людей, ніж чоловіки-терористи [9].

Аналіз джерел [5–11] дозволяє стверджувати, що мотиви участі жінок у терористичній діяльності загалом та FST зокрема, можна узагальнити, класифікувавши їх за двома групами. До першої групи відносяться пояснення, які виходять із того, що жінки в силу різних причин самостійно зробили вибір на користь терористичної діяльності (особливості психоемоційної сфери, бажання заробити). Другу групу складають мотиви примусового вступу жінок у терористичні організації (шантаж, прямий примус чоловіка, релігійного лідера, маніпуляції бажанням помститися за смерть близької людини) [6–9]. Як не дивно, перша група мотивів в окремих джерелах [10] розглядається за логікою відомої роботи Чезаре Ломброзо (XIX ст.) «Жінка-злочинниця і проститутка».

Водночас, згідно з результатами дослідження Енн Спекхард (Anne Speckhard) та ін., всі терористки-смертниці поділяли погляди войовничих ваххабітів на момент вчинення терористичних дій, тобто цілком свідомо сприймали мету злочину, що готували [11, с. 68]. Крім того, сучасні дослідження свідчать про те, що не слід перебільшувати вагу таких чинників індивідуального суїцидального терористичного вибору, як демографічні характеристики (вік, сімейний стан, професія, походження), а також релігійність. Як зазначає Т. Донзина, до суїцидального тероризму найбільше схильні жінки, які зазнали внаслідок конфлікту будь-яких втрат, мають тілесні ушкодження, що позбавляють їх ідентичності, стали жертвами соціальної стигми в рамках своєї спільноти через діяння або стани, які не схвалюються цією спільнотою. Проте, публічно виголошені мотиви істотно відрізняються від особистих. Таким чином, суїцидальний акт можна розглядати як цілком раціональний вчинок, так як він спрямований на досягнення останнього особистого блага - ідентичності [8, с. 225–226].

З третьою сформульованою нами тенденцією – успішністю дистанційного рекрутингу та подальшою радикалізацією молодих жінок через соціальні мережі, пов'язана контраргументація щодо чергового стереотипу - терористками є переважно жінки, які мають ознаки належності до ісламу. Насправді інтернаціональну природу цього явища підтверджує масове залучення жінок з Європи до руху Daesh. Сотні завербованих жінок європейської зовнішності потенційно можуть радикалізуватися навіть до участі у вчиненні FST. Широке поширення набула інформація про два випадки. Перший з них – затримання при готуванні до перетинання Турецько-Сирійського кордону російської студентки Варвари Караулової у 2015 р., пізніше засудженої на 4,5 роки позбавлення волі за обвинуваченням у спробі долучитися до підрозділу Daesh «Бадр», що готує смертників.

Інший випадок відомий в колах спеціалістів за сюжетом публіцистичної книги професора Джорджтаунського університета Енн Спекхард «Наречена ІДІЛ». Книга підготовлена на матеріалах реальної справи Шеннон Морін

Конлі – 19-річної медсестри з Колорадо, заарештованої ФБР у 2014 р. та ілюструє психологічні механізми радикалізації дівчини, яка через соціальну мережу підтримувала зв'язок з сирійським екстремістом, результатом чого мала стати її поїздка в Сирію для участі в джихаді [12].

Як бачимо, можливим є ефективний дистанційний радикалізуючий вплив на молодих жінок, що можна розглядати як новий елемент технології терористичної діяльності в сучасному світі. Очевидно, що психологічній обробці жінок потрібно протипоставити дзеркальні засоби психологічного впливу через аналогічні канали: спільноти у соціальних мережах, цілеспрямований вплив на молодих жінок з боку осіб, що відносяться до референтних для них груп. Отже, необхідно активно шукати шляхи запобігання втягненню жінок у терористичну діяльність, зосередитися на недопущенні вербування нових жертв серед жінок.

Проблематика запобігання тероризму серед жінок є актуальною і для прикордонних служб різних держав, що пояснюється наступними аргументами.

По-перше, спеціалізованими міжнародними інституціями з протидії тероризму зосереджуються зусилля у напрямку виявлення під час повернення у країни походження т.зв. «іноземних терористичних бійців» (FTF – поширена у міжнародній практиці аббревіатура). Не останнє місце у цій справі належить прикордонним службам. У 2016 р. Державна прикордонна служба України забезпечила підключення 123 пунктів пропуску до баз даних Інтерполу, що гарантує застосування цих баз із зазначеною метою.

По-друге, на рівні рекомендацій Ради безпеки ООН зазначено, що «Держави повинні забезпечити навчання співробітників прикордонних органів оцінці ризиків на основі фактичних даних, з урахуванням конкретних питань щодо проведення бесід з жінками та дівчатами. Держави також повинні збільшувати кількісний склад жінок в органах безпеки та підвищувати рівень обізнаності спеціалістів з конкретних питань, що стосуються жінок-прихильниць войовничого екстремізму» [2].

Очевидно, що суб'єктам протидії тероризму в Україні слід запозичувати передові контртерористичні практики навіть тих міжнародних інституцій, в яких Україна не бере участі. До них належить, до прикладу, Ініціатива прикордонної безпеки (BSI), що створена з метою ефективного прикордонного співробітництва в контексті боротьби з тероризмом Антитерористичним Центром ООН (UNCCT) спільно з Глобальним контртерористичним форумом (GCTF). Також доцільно долучитися до можливостей GCTF (Глобального контртерористичного форуму – Україна не входить до складу 30 країн його учасниць) з метою розробки та впровадження практичних ініціатив в сфері протидії потоку FTF (іноземних терористичних бійців) та складних питань, пов'язаних з їх поверненням в країни походження. У Гаазько-Маракезькому меморандумі GCTF про належну практику ефективного реагування на феномен іноземних терористичних бійців (FTF) зазначається, що «Особи, які ймовірно можуть стати цільовою аудиторією вербування, повинні бути в центрі уваги при розробці програм протидії. Слід вивчати можливість безперервної взаємодії з ... жінками... забезпечуючи їм релевантне і оперативне навчання з питань протиставлення дискурсу екстремізму» [5].

Висновки і перспективи подальших наукових досліджень. Таким чином, на сучасному етапі глобалізації та інтернаціоналізації злочинності проблема участі жінок в терористичній діяльності набуває нових форм. З метою успішної реалізації відповідних превентивних програм, на нашу думку слід врахувати наступні чинники фемінізації тероризму.

1. Мотиви, за якими жінки потрапляють до терористичних організацій є досить різноманітними. Спрощеним та невірним є підхід до цих мотивів лише як модифікацій «Наречених ІГІЛ» або підхід, заснований на презумпції психологічного тиску на жінок. Діяльність кожної з них полімотивована базується на особистісних мотивах та може бути не позбавлена впливу як світської, так і релігійної ідеології.

2. Жінки активно дистанційно вербуються через соціальні мережі, що є новим елементом технології терористичної діяльності в сучасному світі.

3. Психологічній обробці жінок необхідно протиставити засоби контрестримістської пропаганди через аналогічні канали: спільноти у соціальних мережах, цілеспрямований вплив на молодих жінок з боку осіб, які відносяться до референтних для них груп. Акцент слід робити на труднощах повсякденного життя для жінок, що погодилися брати участь в екстремістських організаціях, а також на реаліях життя в зонах, контрольованих терористами.

4. Також необхідно працювати над подоланням гендерних стереотипів про те, що жінки можуть бути скоріше об'єктом, а не суб'єктом насильства, а також змінювати дискурс, який представляє терористів-смертниць у вигляді жертв («чорна вдова»), а не злочинців.

5. У випадках тероризму, легітимізованого релігією, доцільною є підтримка помірних течій в релігії, які протиставляються фанатичним інтерпретаціям релігійних вірувань.

6. Слід виконувати Рекомендації РБ ООН щодо навчання співробітників прикордонних органів оцінці ризиків з урахуванням конкретних питань, що стосуються жінок-прихильниць войовничого екстремізму.

7. Необхідно повною мірою використовувати можливості баз даних Інтерполу на пунктах пропуску через ДК з метою виявлення під час повернення у країни походження т.зв. «іноземних терористичних бійців» FTF.

Підсумовуючи, зауважимо, що викладені міркування щодо кримінологічних засад протидії фемінізації тероризму не варто розглядати як остаточні та довершені. Вони є запрошенням до широкої міждисциплінарної дискусії з метою напрацювання практичних рекомендацій суб'єктам боротьби з тероризмом та залученню до цієї боротьби максимального кола інститутів громадянського суспільства.

Список використаної літератури

1. Filippov S. Dynamics and Geographical Distinctions of Crime connected with Migrants' Moving to Europe on Different Routes [Електронний ресурс] / S. Filippov / NATO Science for Peace and Security Series - E: Human and Societal Dynamics. Editors R. Kęsek at al. - 2016. Amsterdam: IOS Press. Volume 129. P. 21-27 // Режим доступу:

<https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=4422636660294118112&btnI=1&hl=uk>

2. Осуществление резолюции 2178 (2014) государствами, затронутыми действиями иностранных боевиков-террористов. Третий доклад Председателя Комитета Совета безопасности ООН, учрежденного резолюцией 1373 (2001) по борьбе с терроризмом от 29 дек. 2015 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.un.org/en/sc/ctc/docs/2015/N1545989_RU.pdf

3. План действий ОБСЕ по поддержке гендерного равенства. Решение Совета Министров № 14/04. (МС.DEC/14/04 от 7 декабря 2004 года) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.osce.org/ru/mc/23298?download=true>

4. Foreign Terrorist Fighters (FTF) Initiative. The Hague – Marrakech Memorandum on Good Practices for a More Effective Response to the FTF Phenomenon. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.thegctf.org/Portals/1/Documents/Framework%20Documents/A/GCTF-The-Hague-Marrakech-Memorandum-ENG.pdf?ver=2016-09-01-150615-977>.

5. Saltman E. Till martyrdom do us part': Gender and the ISIS phenomenon [Электронный ресурс] / E. Saltman, M. Smith // Institute for Strategic Dialogue. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.strategicdialogue.org/publications/>.

6. Ким И. А. Женское участие в терроризме ? [Электронный ресурс] / И. А. Ким // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2006. – Том IX. – № 3. Режим доступа до ресурсу: <http://www.old.jourssa.ru/2006/3/2cKim.pdf>.

7. Перелигіна Р. В. Кримінологія насильства осіб жіночої статі. Дис.... к.ю.н.: спец. 12.00.08 / Р. В. Перелигіна. К. : Київський університет права. – 2015 – 234 с.

8. Дронзина Т. Терроризма женский лик (результаты международного исследования): Монография / Т. Дронзина. – Астана: Книжная серия журнала «Международные исследования. Общество. Политика. Экономика» 2011. – 236 с.

9. O'Rourke L. What's special about female suicide terrorism? [Электронный ресурс] / L. O'Rourke. // Security Studies. – 2009. – №18. – P. 681 – 718. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiEwOmct5DSAhWmDpoKHXLkB8wQFggrMAA&url=http%3A%2F%2F128.135.14.120%2Fpdf%2FORourke.pdf&usg=AFQjCNFQeAl4k8GhOVpthzzpnZNqiTpT1w>

10. Адамова М. А. Женский терроризм в современном политическом процессе. Дис.... к.полит.н.: спец. 23.00.02 / М. А. Адамова. Пятигорск: Пятигорский государственный лингвистический университет, 2007 – 166 с.

11. Speckhard A. Black Widows: The Chechen Female Suicide Terrorists [Електронний ресурс] / A. Speckhard, K. Akhmedova /Female Suicide Bombers: Dying for Equality / Ed. By Y. Schweitzer. Tel Aviv: Jaffee Center for Strategic Studies, Tel-Aviv University, 2006. – 111 р. – Режим доступу до ресурсу: [http://www.inss.org.il/uploadimages/Import/\(FILE\)1188302013.pdf](http://www.inss.org.il/uploadimages/Import/(FILE)1188302013.pdf)

12. Персональний сайт Енн Спекхард. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.annespeckhard.com/bride-of-isis.html>

Филиппов С. Гендерные тенденции трансграничного терроризма

В статье приведены данные об изменении форм и масштабов участия женщин в террористических организациях, известных своей трансграничной преступной деятельностью. В частности: увеличение количественного состава и уровня активности женщин в террористических и экстремистских организациях мира; весьма значительную долю женщин в суицидальном терроризме, легитимизация которого осуществляется одинаково активно посредством религиозного фанатизма, так и светских идеологий; успешность рекрутинга и дальнейшей радикализации молодых женщин через социальные сети, что обуславливает массовость и дистанционность такой деятельности.

Сущностью механизма противодействия феминизации трансграничной террористической деятельности является комплекс взаимосогласованных действий широкого круга субъектов, выходящих за пределы деятельности правоохранительной системы отдельного государства. Необходимостью считаем заимствование субъектами противодействия терроризму в Украине передовых контртеррористических практик и тех международных организаций, в деятельности которых Украина в силу разных причин участия не принимает.

Ключевые слова: трансграничная преступность, терроризм, иностранные террористические бойцы, Глобальный контртеррористический форум, феминизация.

Filippov S. Gender trends in cross-border terrorism

The article presents information regarding modification of forms and increasing of women's participation in terrorist organizations known for their cross-border criminal activities. In particular, it refers to:

increasing of the quantity and level of participation of women in terrorist and extremist organizations of the world: Daesh, Boko Haram, Al-Qaeda, HSM (Harakat- Al-Shabaab), LTTE (Liberation Tigers of Tamil Eelam) etc.;

an unusually large proportion of women in suicide terrorism, active legitimization of which is performed equally both through religious fanaticism, and secular ideology. For example, for five months of 2015 there were recorded 27 suicide terrorist attacks compared to 26 such crimes in 2014. At least 75% of the attacks were committed by women and children;

successful recruitment and further radicalization of young women through social networks that makes these activities large-scale and remotely operable.

Combating the feminization of cross-border terrorism is also the task (among other subjects) of border guard services of different countries, due to the following arguments.

Firstly, the specialized international institutions of terrorism combating (e.g. GCTF - Global Counterterrorism Forum) are focused on sharing best practices to detect the so-called "Foreign terrorist fighters» (FTF) when they return to their country of origin. The border guard services of different countries play important role in this case. For example, last year the State Border Guard Service of Ukraine connected 123 border crossing points to Interpol databases, which ensures the use of these databases for the purposes mentioned.

Secondly, as recommended by the UN Security Council the states must ensure that risk assessment training for the border guard personnel is based on factual data taking into account specific issues of interviewing women and girls.

Obviously, the essence of the counteraction mechanism of involving women into cross-border terrorist activities includes a complex of coordinated actions of a wide range of subjects that go beyond the law enforcement system of a separate state. Given this, we consider the further study of ways to improve this mechanism to be the task of comparative criminology. It is necessary for the subjects of terrorism combating in Ukraine to bring in advanced counterterrorism practices, considering even those international institutions in which Ukraine for various reasons is not participating (including GCTF).

Keywords: *cross-border crime, terrorism, Foreign terrorist fighters, Global Counterterrorism Forum, feminization.*